

Karagöz Mizah Dergisinde İnönü Muharebeleri The Battles of İnönü in Karagöz Humor Magazine

Şaduman HALICI

Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskişehir, Türkiye

shalici@anadolu.edu.tr

Bengü DENİZ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye

beng.deniz97@gmail.com

ÖZ

Bu çalışma, 1921 yılının ocak ve mart aylarında gerçekleşen Birinci ve İkinci İnönü Muharebelerine giden sürecin, muharebelerin seyrinin ve sonuçlarının Karagöz mizah dergisine yansımalarını incelemektedir.

İtilaf Devletleri Yunanistan'daki yeni yönetimi Sevr'i sahiplenmesi ve savaşı sürdürmesi için siyasi ve ekonomik baskı altına almış, sonuçta Yunanistan'da Türklere yönelik yeni bir taarruz hazırlığı başlatılmıştır. Yunanlar hazırlıklarını yaparken Türk tarafından Ethem ve ağabeyleri TBMM hükümetine isyan etmiş, TBMM'den gelen uzlaşma girişimlerine olumsuz yanıt vermiş, Yunanlarla protokol imzalayan kardeşler Kütahya'da silahlarını TBMM ordusuna yöneltmiştir. Ordu, Kuva-yı Seyyare'nin isyanı ile uğraşırken Yunanların ilk taarruzu başlamıştır. İnönü önlerinde beklediği dirençle karşılaşan Yunanlar muharebe alanını terk etmek zorunda bırakılmıştır. İlk Türk zaferinin ardından Londra'da Doğu işlerini görüşmek üzere toplanan konferansta Türk milletinin haklarını görmezden gelen İtilaf Devletleri, özellikle İngiltere Yunanların yeni taarruz isteklerini de onaylamış ve desteklemiştir. Bu destekle Yunanların yaptıkları ikinci taarruz da İnönü önlerinde durdurulmuş, Yunan ordusu muharebe meydanından kaçmıştır.

İnönü muharebeleri yalnız Anadolu ve İstanbul gazetelerinde değil, aynı zamanda mizah dergilerinin sayfalarında da yer bulmuştur. Bu çerçevede Türk mizah basınının en uzun soluklu dergilerinden olan Karagöz de gelişmeleri yakından izleyerek muharebelere giden siyasal, toplumsal süreci, muharebelerin gelişimini, iç ve dış politikadaki sonucunu karikatürlerine yansıtmıştır. İtilaf Devletlerini, İstanbul hükümetini ve hatta İtilaf yanlısı Türk basınının temsilcilerini eleştirirken Türk milletinin savaşı kazanacağına dair umutlarını da paylaşılarak kamuoyu oluşturma işlevini yerine getirmiştir. Çalışmamız nitel araştırma yöntemi ve belge analizi yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karagöz, Ethem, İnönü Muharebeleri, Londra Konferansı, Propaganda

ABSTRACT

This study examines the events leading up to the First and Second Battles of İnönü -which took place in January and March 1921- as well as the course and outcomes of these battles, through the lens of the Karagöz satirical publication.

The Entente Powers exerted political and economic pressure on the new administration in Greece to uphold the Treaty of Sèvres and continue the struggle; consequently, preparations for a new offensive against the Turks were initiated in Greece. While the Greeks were making these preparations, Ethem and his brothers -leaders of the Kuva-yı Seyyare- rebelled against the Grand National Assembly of Turkey (TBMM). They rejected reconciliation offers from the TBMM, signed a protocol with the Greeks, and turned their weapons against the TBMM army in Kütahya. The Greek offensive began while the army was grappling with this internal rebellion. Encountering unexpected resistance at İnönü, the Greeks were forced to abandon their offensive plans. Following the first Turkish victory, the Entente Powers-particularly Britain- endorsed and supported a new Greek offensive, disregarding the rights of the Turkish nation during the London Conference. Backed by this support, the Greeks launched a second offensive, which was also halted at İnönü, causing the Greek army to flee the battlefield.

The Battles of İnönü were covered not only in Anatolian and Istanbul newspapers but also in the pages of satirical magazines. Karagöz-one of the longest-running magazines in the Turkish satirical press- reflected the political and social processes leading up to the battles, the course of the fighting, and the domestic and foreign policy consequences in its cartoons. While criticizing the Entente Powers, the Istanbul elections, and even representatives of the pro-Entente Turkish press, it serves to shape public opinion by sharing hopes that the Turkish nation's war will be won. Our study was prepared using qualitative research and document analysis methods.

Keywords: Karagöz, Ethem, Battles of İnönü, London Conference, Propaganda

Makale Türü/Type	Araştırma Makalesi/Research Article	DOI	10.29228/kutsamsocial.95620
Geliş/Received	30.06.2026	Kabul/Accepted	05.08.2026
Yayın/Published	31.08.2026	Değerlendirme/Review	Çift taraflı körleme, 2 hakem
Sorumlu Yazar/ Corresponding Author	Şaduman HALICI - shalici@anadolu.edu.tr		
Atf/Cite as	Halıcı, Ş.-Deniz, B. (2026). Karagöz Mizah Dergisinde İnönü Muharebeleri. <i>KUTSAM Sosyal Bilimler Dergisi</i> , 1(1), 1-21. http://dx.doi.org/10.29228/kutsamsocial.95620		
Beyanlar/Declarations	Etik kurul izni gerektiren veri içermez • Çıkar çatışması yoktur • Dış finansman alınmamıştır • Benzerlik taraması yapıldı • Üretken yapay zekâ kullanılmadı. No data requiring ethics approval • No conflict of interest • No external funding • Plagiarism check completed • No generative AI used.		
Lisans/License	CC BY-NC 4.0 – Açık erişim / Open access		

Giriş

Millî Mücadele sürecinde 1921 yılı önemli bir iç isyana ve kritik muharebelere sahne olmuştur. Ethem'in isyanı ve Yunan taarruzlarıyla başlayan Birinci ve İkinci İnönü Muharebeleri Millî Mücadele'nin yalnız askeri değil siyasal olarak da "ya istiklal ya ölüm" parolasının vücut bulduğu muharebeler olmuştur. Zira bu dönemde henüz yeni açılan TBMM dünyaya rüştünü ispatlama, Türk milleti hakkında söz söyleyecek tek makam olduğunu kanıtlama mücadelesi vermektedir. Orduları dağıtılan Türk milleti de Kuva-yı Milliye ile işgalcilere karşı durmaktadır. İtilaf Devletleri ise Sevr adını alacak antlaşmanın çerçevesini 26 Nisan 1920'de San-Remo'da çizmiş (Fromkin, 2008, s. 342), 31 Mayıs'ta İstanbul'a ulaşan bu metin hakkında Türklere 26 Haziran'a kadar yanıt süresi tanımış, süre bitmeden bu sözde barışı Türklere kabul ettirebilmek için de Yunanlara durdukları Milne Hattı'nı aşarak ileri harekate başlama görevini vermiştir (Bayur, 1973 s. 49-50; Ulusan, Atatürk Ansiklopedisi/Sevres.)

22 Haziran 1920'de başlayan taarruzla Yunanlar Bursa'yı da işgal edip İç Anadolu'nun kapısına dayanmıştır (Birlik, 2003, s. 1163). Yunanların bu hızlı ilerleyiş ve işgalleri TBMM'de düzenli ordu kurulması konusunda daha 1920 yılı mayıs ayında alınan kararın (TBMM, 9 Mayıs 1920) uygulamaya geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluğa karşın meclis içinde ve dışında karşı duruşlar da olmuş en büyük direnç Ethem ve ağabeylerinden gelmiş (Halıcı, 2016, s.144-149), direnç Ali Fuat Paşa liderliğinde yapılan Gediz Taarruzu ile birlikte isyana dönüşmeye başlamıştır (Halıcı, 2016, s. 151-159; Burgaç, 2018, s. 47-60).

1920 yılının ekim ayından itibaren Türk ve Yunan tarafından yaşanan gelişmeler 1921 yılında yaşanacak isyan ve taarruzların alt yapısını oluşturmuştur. Zira Türk tarafında Batı Cephesi Komutanlığına Vekiller Heyeti kararıyla Albay İsmet Bey'in atanmasıyla (HTVD, Y.13, S.50, 1964:75) düzenli ordu kuruluşu hız kazanırken Yunanistan'da da taht değişikliği yaşanmıştır. Yunan Kralı Aleksandr'ın ölümü üzerine Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmayı yeğleyen, bu nedenle ülke dışına çıkmak zorunda kalan Kral Konstantin ülkesine dönmüş, yapılan seçimleri kaybeden Venizelos da başbakanlığı bırakmak zorunda kalmıştır (Erdem, 2010, s. 279-287). Yunanistan'daki bu gelişmeleri yakından izleyen İtilaf Devletleri özellikle İngiltere benimsedikleri Anadolu politikasını sürdürmesi için Kral Konstantin'i baskı altına almıştır. Bu çerçevede İngiltere Yunanistan'a söz verilen kredi musluğunu ancak Konstantin savaşa devam kararını açıkladıktan sonra açmıştır (Mutlu, 2019, s. 572-575).

Yunanistan taarruz hazırlıklarına başlarken Türk tarafında Ethem ve ağabeylerine yapılan çağrılar, gönderilen heyetlerle yapılan uzlaşma arayışları olumlu sonuç vermemiş, Ethem 29 Aralık 1920'de TBMM'ye ve milletvekillerine hakaret eden telgrafıyla isyan bayrağını açmıştır (HTBD, 1975, s. 54; Halıcı, 2016, s. 174-197). 2 Ocak'ta Yunanlarla yapılan protokolün hemen ertesi günü de Kütahya'da isyan etmiştir (Halıcı, 2016, s. 203-204). 6 Ocak'ta ise Yunan taarruzu başlamıştır. Yeni kurulmakta olan Türk ordusu iki ateş arasında kalsa da 10 Ocak 1921 günü ve gecesi yapılan muharebelerde Yunanları geri çekilmek zorunda bırakmıştır (TİH II/3, 1999, s.161-217). TBMM hükümetinin ve ordusunun rüştünü ispatladığı, Türk milletine de umut aşılayan bu başarı TBMM hükümetinin Londra'da Doğu işlerini görüşmek üzere yapılacak konferansa doğrudan çağrılmasının yolunu açmıştır (Kurat, 1984, s. 57-61; Öztoprak, 1995, s. 568). Ne var ki 21 Şubat 1921'de başlayan bu konferansta Türk Milletinin kırmızı çizgisi Misak-ı Millî tanınmamıştır. Yunanlar ise konferansa ikinci taarruz planıyla gelip İngiltere'ye ve müttefiklerine onaylatmıştır (Halıcı ve Alkanalka, 2021, s. 140-147; Sonyel, 1991, 117-145). İnönü yönünde ikinci Yunan taarruzu 23 Mart 1921'de başlamıştır. Yunanlar 28 Mart'ta Metristepe'yi ele geçirse de Türk ordusunun direnci karşısında dağılmış, Türk milleti 1 Nisan 1921'de zaferini kutlamaya başlamıştır (TİH II/3, 1999, s.303-501; Halıcı ve Alkanalka, 2021, s. 148-216).

Bu gelişmeler ışığında çalışmamız TBMM'nin açılışının ardından yaşanan siyasi ve askeri gelişmelerin, Yunanların İnönü'ye yaptığı iki taarruz ile sonuçlarının Karagöz mizah dergisine nasıl yansıdığı sorusuna yanıt aramak amacındadır. İnönü Muharebeleri üzerine askerî ve siyasi tarih alanında Türk gazete ve dergilerine dayalı olarak yapılmış pek çok akademik çalışma vardır. Bu çalışmaların önemli bir kısmı askerî harekâtın gelişimi, düzenli ordunun kuruluşu ve diplomatik

sonuçları üzerinde yoğunlaşmıştır. Muharebelerin özellikle mizah basınına yansması ise çoğunlukla ikinci planda kalmıştır. Ethem'in isyanı ve İnönü Muharebelerinin Karagöz mizah dergisi özelinde ele alınmasının, derginin haber dili, kullandığı semboller, karikatürler ve propaganda unsurları üzerinden incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Çalışmada nitel tarih araştırması ve doküman analizi yöntemi benimsenmiştir. Çalışma dört alt başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta Karagöz dergisi tanıtılacaktır. İkinci başlıkta 1920 yılındaki gelişmelerin karikatürlere nasıl yansıdığı örneklenerek yorumlanacaktır. Üçüncü başlıkta Birinci İnönü Muharebesi ve sonuçları, dördüncü başlıkta ise İkinci İnönü Muharebesi ve sonuçları karikatürlerden izlenecektir.

Karagöz Mizah Dergisi

Ferit Devellioğlu tarafından hazırlanan Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat içinde "mizâh" kelimesi, "şaka, lâife, eğlence" kelimelerinin karşılığı olarak verilmektedir (Devellioğlu, 1990, s.782). Mizah, yalnızca gülmeyi değil aynı zamanda güldürürken düşündürmeyi de içinde barındıran bir anlama sahiptir. Bu çerçevede eğlenceli ifade biçimi olarak tanımlanabilecek olan mizah zamanla eleştirel düşünceyi yansıtan bir iletişim aracı şekline bürünmüştür (Yücel, 2025, s. 1119). Türk mizahının sembol ismi Nasrettin Hoca olmuş, matbaanın kullanımı öncesinde Türk mizahı; Antik Anadolu Mizahı, Selçuklu Mizahı, Osmanlı Mizahı olmak üzere üç ana kategoride ele alınmıştır: Antik Anadolu mizah motifleri Ezop masalları, Noel Baba ve Sabaz, Türk mizahından çok Batı mizahında öne çıkmış, Dede Korkut, Nasreddin Hoca, Keloğlan ise Selçuklu döneminde özellikle halk mizahının oluşturulmasında önemli yer edinmiştir. Osmanlı mizahı ise Karagöz- Hacivat, Meddahlık geleneği ve edebî türler içerisinde kendini göstermiştir (Öngören, 1998, s. 40-68).

Osmanlı Devleti'nde basın yaşamı 1831'de Takvim-i Vekayi'nin yayınlanmasıyla başlamış, ilk sivil gazete olarak yayın hayatına giren Tercüman-ı Ahval'de yayınlanan Şinasi'nin Şair Evlenmesi ile birlikte mizah içerikli yazılar gazetelerde yer almaya, hem edebiyat çevrelerinde hem de basında mizah sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır (Koloğlu, 1992, s. 44-48). Gazetede bir resim ilk kez Vekayi-i Tıbbiye dergisinde 1849'da yer bulmuş, ilk karikatür ise İstanbul gazetesinde 1867'de yayınlanmıştır. Saptanabildiği kadarıyla ilk mizah dergisi ise Hovsep Vartanyan Paşa'nın 1852 yılında yayınladığı Boşboğaz Bir Adem olmuştur (Çeviker, 1986, s. 17). Osmanlı Devleti'nde yayınlanan ilk Türkçe mizah dergisi konusunda görüş birliği yoktur. Kimi yazarlar Terakki gazetesinin eki olarak 14 Mayıs 1870'de aynı adla yayınlanan mizah ekini ilk mizah dergisi olarak anarken (Demirkol, 2016, s. 142-148) kimi yazarlar da bu derginin bir "ek" olması nedeniyle 24 Kasım 1870'de Teodor Kasap tarafından yayınlanan Diyojen'i ilk Türkçe mizah dergisi kabul etmektedir (Çeviker, 1986, s. 21-22).

Resim 1: Ali Fuat Bey'in fotoğrafının önü ve arkası

Mizah basının gelişimi ise II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yaşanmış, Karagöz de bu dönemde yayın hayatına başlamıştır. 1869-1877 yılları arasında Basiret gazetesinde muhabirlik (Üyepazarıcı, 2001, 18), II. Abdülhamid döneminde Bahriye Matbaası Müdürlüğü yapan Ali Fuad Bey (TTK Arşivi) Meşrutiyet'in ilanından sonra 10 Ağustos 1908'de Karagöz'ü çıkarmıştır. Ali Fuad Bey'in geleneksel seyirlik oyunlara olan tutkusu derginin yayın hayatına girişini sağlamakla kalmamış, adını da belirlemiştir (Çeviker, 1988, s. 17).

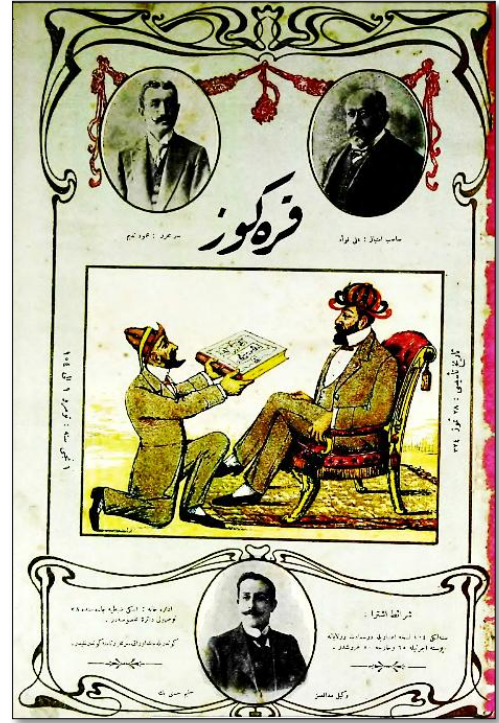
Karagöz'ün boyutları 40x28.5 cm dir. Başlığın altında "Şimdilik pazartesi ve perşembe günleri neşrolunur musavver eğlence gazetesidir" ibaresi yer alsa da Ramazan aylarında haftada üç gün

yayınlanmıştır (Üyepazarcı, 2001, s. 26). Bu durum Millî Mücadele günlerinde de sürmüştür. Sürekli olmasa da dergi pazartesi, çarşamba ve cumartesi günleri yayınlanmıştır.

Karagöz ilk ve son sayfasındaki birer karikatürle birlikte dört sayfadır. İlk yıl imzasız yayımlanan karikatürler derginin kurucusu ve ilk karikatüristlerimizden olan, Tanzimat Dönemi'nde Letaif-i Âsar, Çaylak, Latife gibi mizah dergilerinde eserleri yayınlanan Ali Fuad Bey tarafından çizilmiştir (Topuz, 1997, s. 219; Bayrak, 2020, s. 66). Bir yıl kadar çizimlerini sürdüren Ali Fuad Bey'in yerini daha sonra Mehmet Baha ile Halit Naci beylere bırakmıştır (Çeviker, 1988, s. 25, 33, 124; Topuz, 1997, s. 219). Millî Mücadele döneminde sorumlu müdürü ise Memduh Süleyman Bey'dir (Öğün, 2015, s. 565). 1918 yılında baş yazarlığı Burhan Cahit (Morkaya) üstlenmiştir. Ali Fuad Bey'in 27 Ağustos 1919'da ölümü üzerine dergi varisi ve kız kardeşi Fatma Hanım'a geçmiştir. Türk basının en uzun soluklu mizah dergisi olan Karagöz'ü 1927 yılında Burhan Cahit Bey satın almıştır. Derginin 1 Aralık 1928-31 Ocak 1932 tarihleri arasında sahibi Orhan Seyfi (Orhon), onu izleyen sahibi ise Refik Ahmet (Sevengil)'dir. Dergi 1935'te CHP'ye satılmıştır (Üyepazarcı, 2001, s. 28-29). Bu tarihten 1955'e kadar Sedat Simavi yönetiminde çıkan gazete 4785. sayısı ile yayın hayatını noktalamıştır (Topuz, 2003, s.186, 407).

1920 Yılı ve Karagöz

Karagöz, 1920 yılı ocak ayında Meclis-i Mebusan'ın açılması ve Misak-ı Millî'nin 28 Ocak'ta kabul edilmesinin ardından karikatürlerle Türk milletini birlik olmaya çağırmış, İstanbul'un işgalini de kınamıştır. Ancak Mustafa Kemal Paşa'nın 16 Mart'ta işgali protesto eden ve İtilaf Devletleri subaylarının tutuklanmasını isteyen genelgesine (ATBD, 1981, s. 73-80, s.166-177) eleştirel bir bakış açısı getirir. Mustafa Kemal Paşa'yı kalpağıyla çizdiği karikatüründe genelge içeriğini aşırı bulur.

Resim 2: Karagöz

İmtiyaz sahibi: Ali Fuad

Sermuharriri: Mahmud Nedim

Vekil-i müdafimiz: Salim Hüsnü Bey

Tarih-i tesisi: R. 28 Temmuz 324 (M.10 Ağustos 1908)

Karagöz - Aman berber dayı, kabadayılığı bırak da dikine tıraş etmekten vaz geç kuzum. Görüyorsun ya perdah ettikçe kanıyor. Başım rahat olmazsa vücut kaç para eder

(Karagöz, 20 Mart 1920, No 1255)

İtilaf Devletlerinin egemenliğindeki İstanbul'da, ilk günlerde orta yolcu bir tavır takınır, bu devletlerin suyuna gidilmesini ister.

Hacivat – Hayrola Karagöz. Bu ne sevgi, bu ne muhabbet, aman kimse görmesin, bunu da kıskanırlar sonra.

Karagöz – Ne yaparsın Hacivat köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı demezen işin rast gitmez.

(Karagöz, 3 Nisan 1920, No 1259).

İçte isyanlar sürerken, dışta İtilaf devletleri Paris Barış Konferansı'nın devamı olmak üzere San-Remo'da 19-26 Nisan 1921 tarihleri arasında toplanıp, Türk milletine dayatılacak barışın esaslarını belirlemeye yönelmişken Karagöz ise yönetimin ve halkın duyarsızlığından şikayetçi olur.

Hacivat – Ne yaparsın Karagöz, fakirlik bu, su yok, sabun yok, ben de teyemmüm ediyorum.

Karagöz – İyi iyi. Suyu sabuna dokunmadan ne yaparsan yap!

(Karagöz, 17 Nisan 1920, No 1263)

San-Remo'da Sevr taslağı 26 Nisan'da belli olmuştur. 11 Mayıs 1920'de barış koşulları Paris'te Osmanlı Heyeti'nin başkanı Tefvîk Paşa'ya sunulur. Fransa Başbakanı Alexandre Millerand İtilaf devletleri adına Türkleri savaşı iki yıl uzatmakla suçlar, böyle bir durumun yeniden oluşmaması için gerekli ve etkili önlemleri almak zorunda olduklarına da işaret eder (Jaeschke, 1971, s. 202). Karagöz barış koşullarını Padişah Vahideddin'i, Osmanlı Temsilcisi Tefvîk Paşa'yı ve Fransa Başbakanı A. Millerand'ı kanun başında çizdiği karikatürle betimler, dayatılan koşulların barış getirmeyeceği tezini işler.

Hacivat – Yahu bu adamların sevinci ne böyle! Anzarotu çok atmışlar galiba bir kanunu hepsi birden çalıyor.

Karagöz – onlar sevinçten sarhoş olmuş ev sahipleri! Almışlar ellerine kanunu: istedikleri gibi çalıp zevk ediyorlar. Sulh hakimleri de tempo tutarsa seyret o zaman ahengi!

(Karagöz, 12 Mayıs 1920, No 1270)

Karagöz İtilaf devletlerini “kan emen sülük”, “çekirge sürüsü” olarak görür.

Hacivat – Ne yaparsın Karagöz, alışmışım da her sene mayıs gelince kan aldirmeden olmuyor.

Karagöz – Ayol alınacak kan kaldı mı ki hala vücuduna sülük yapıştırıyorsun. Onlar adamın içini iliğini sömürür, doğrusu iyi cesaret ediyorsun!

(Karagöz, 12 Mayıs 1920, No 1270)

Hacivat – Ne yaparsın Karagöz, ekip biçmeden olmuyor. Mevsimi geçmeden bari şuraya biraz bayır turpu, şalgam falan ekeyim diyorum.

Karagöz – Ek ek ama! Hacivatçığım, karşıdan gelen çekirge bulutunu görmüyorsun galiba! Bir üşüşürse o zaman ektiğini biçebilir misim bakalım.

(Karagöz, 29 Mayıs 1920, No 1275)

İtilaf devletleri barış taslağını Türk milletine kabul ettirebilmek amacıyla Yunanları taarruza güdüler. Yunanların 22 Haziran 1920’de başlayan taarruzları denizden İngiliz zırhlılarıyla, karadan Kuva-yı İnzibatiye ile desteklenir. Taarruz hızla gelişir. Akhisar, Kırkağaç, Soma, Salihli, Alaşehir, Kula ve Balıkesir 1 Temmuz’a kadar işgal edilir. Karagöz işgalleri karikatürüne yansıtır. Ancak işgallerin Türk’ün yok edildiği anlamına gelmediğini de vurgulayarak umut aşılar.

Müşteri – Kasapbaşı, şöyle bana but tarafından biraz kıymalık, kol tarafından biraz pirzolalık verir misin!

Karagöz – Öyle parça parça satmaktan zarar ediyorum. Baş gövdeden, budu koldan ayıramam. Kendine güveniyorsan hepsini birden al.

(Karagöz, 3 Temmuz 1920, No 1285)

Yunanlar 2 Temmuz'da Bandırma, Susurluk, Karacabey'i, 3 Temmuz'da Nazilli'yi, 6 Temmuz'da Gemlik ve Mudanya'yı, 8 Temmuz'da Bursa'yı, 11'inde Karamürsel'i, ertesi gün de İzmit'i işgal ederek İç Anadolu'nun kapısına dayandığında Karagöz umudunu korur. Mesajı, onca yokluğa karşın birlik olmak, mücadeleyi sürdürmektir.

Hacivat- Çok tuhafsin Karagöz, kupkuru budanmış ağaca sırt verip de keyif çatılır mı. Baksana onun ne dalı kalmış ne yaprağı!

Karagöz - Sen merak etme Hacivat! O budandıkça kuvvetlenen, kesildikçe filizlenen yıllık, asırlık bir ağaçtır. Hele ben ona bir iyi bakayım da nasıl yeniden dallanıyor, budaklanıyor, fakat bu sefer ben onu öyle bir aşıladım ki vakitsiz çiçek açıp solmayacak!

(Karagöz, 31 Temmuz 1920, No 1293)

Yunanların hızla ilerleyişi TBMM hükümetinin düzenli ordu kurma kararı almasını sağlar. Aynı günlerde iç isyanlar da sürmektedir. TBMM, bir yandan Konya'da çıkan isyanı bastırmaya çalışırken öte yandan Ethem'in etkisiyle Ali Fuat Paşa'nın ısrarla istediği Gediz'deki Yunanlara taarruz kararını da onaylar. Ne var ki Ethem ve ağabeylerinin tavrı nedeniyle taarruz başarılı olmaz. Bu gelişmeler de Karagöz'de yer bulmaz. Ancak dergi, Damat Ferit'in istifasını kutlayan karikatürlerle siyasi duruşunu ortaya koymaktan çekinmez. Damat Ferit'i Kafdağı'na atar. Bir daha iktidara gelemeyeceği öngörüsünü de paylaşır (Karagöz, 23 Ekim 1920, No 1316)). Yeni sadrazam Tevfik Paşa olsa da Karagöz'ün umudu Ankara'dadır.

Hacivat - Aman Karagöz, Tanrının günü tezgâh dokuyorsun, hâlâ ortaya adam akıllı bir kumaş çıkaramadın!

Karagöz - Hele mekik adam akıllı işlemeğe başlasın, âli bir Ankara Sofu çıkarmazsam bana da Karagöz demesinler.

(Karagöz, 10 Kasım 1920, No 1321)

Hacivat - Madem ki öteki dünya ile görüşmek kabil oldu, ben de telefona dedemi çağırıp hâl hatır sorarım ya!

Karagöz - Şimdi öteki dünyayı şöyle bırak! Evvela Anadolu ile görüşüp bir hayır haber al da ben sana istediğini veririm.

(Karagöz, 13 Kasım 1920, No 1322)

Bu arada Yunanistan'da taht değişikliği yaşanmıştır. Yunan Kralı Aleksandros ölmüş, ülkesine dönen Konstantin tahta oturma hazırlığına başlamış, Müttefiklerinin savaşa devam yönündeki baskılarıyla da yüz yüze kalmıştır. Türk tarafında ise Albay İsmet Bey'in Batı Cephesi Komutanı olmasının ardından düzenli ordu kurma girişimi hız kazanırken Ethem ve ağabeylerinin isyanı da görünür olmuştur. Karagöz Ankara'daki gelişmeleri dergiye yansıtmamış ya da yansıtamamış Yunanistan ve müttefiklerinin durumunu ise kavga olarak betimleyebilmiştir.

Karagöz - Hazır kavgı kızışmışken bari bizim yorganı kurtaralım.

(Karagöz, 15 Aralık 1920, No 1331)

Karagöz, İstanbul basınında ya da kamuoyunda dillendirilen “barış” söylemlerine itibar etmemiştir. Barışın ancak işgalin sonlanmasıyla gelebileceğine işaret eden Karagöz ufukta bir Yunan taarruzu olduğunu da öngörmüştür.

Hacivat - Aman Karagöz, yapma, etme yahu, bırak şu harazayı gel barışalım, anlaşalım.

Karagöz - Çık benim bağında ondan sonra konuşalım. Babadan kalma, kırk yıllık üzümlere el uzattıktan sonra ben seni rahat bırakır mıyım sanıyorsun!

(Karagöz, 18 Aralık 1920, No 1332)

Yunan Taarruzu: Birinci İnönü Muharebesi ve Sonucu

Anadolu'daki gelişmeler İstanbul kamuoyuna ya da basınına oldukça geç yansısı da Karagöz daha 1 Ocak'ta ufuktaki karanlığı görmüştür.

Hacivat - Güpegiündüz projektör yakılır da etrafa bakılır mı ya Karagöz, adama deli derler yahu!

Karagöz - Hey gidi Hacivat hey, gündüz bile ufukları görmek güç oluyor, baksana! Hava o kadar bulutlandı ki.

(Karagöz, 1 Ocak 1921, No 1336)

Karagöz bu karikatürle taarruz hazırlığında olan Yunanları işaret etse de Ethem ve ağabeyleri Yunan'dan önce hareket geçmiş, 3 Ocak'ta Kütahya'da silahlarını Türk ordusuna çeviren Ethem ve Kuva-yı Seyyaresi Gediz yönünde geri çekilerek orduyu Eskişehir'den uzaklaştırmaya yönelmiştir. Yunanlar 6 Ocak 1921'de taarruza kalktıklarında Türk ordusu Ethem kuvvetleriyle muharebe etmektedir. Durum oldukça kritiktir. İşte bu kritik duruma işaret eden (Karagöz, 5 Ocak 1921, No 1337) Karagöz'ün hedefinde Ethem ve Kuva-yı Seyyaresi vardır. Onları armudun küçüğü olan ahlat olarak betimler. Ankara'yı ise eski adı Engürü olarak anar.

Hacivat – Günah yahu Karagöz, daldırma mevsimi diye rast gele fidanları yolup yolup ne atıyorsun!

Karagöz – Dikkat etsene Hacivat, güzelim bağ şu ahlatların yüzünden ne hale gelmiş, fena mı, onları söküp yerine Engürü Armudu dikiyorum.

(Karagöz, 8 Ocak 1921 No 1338)

Ethem ve Yunanların Türk ordusunu iki ateş arasında bıraktığı bu günlerde Karagöz'ün yayınladığı karikatür de oldukça anlamlıdır. Karikatür, Ethem isyanını betimlemiş olabileceği gibi Ankara-İstanbul çekişmesine de gönderme yapmış olabilir.

Hacivat – Yine iki rüzgâr arasına düştük Karagöz! Bu çalkantıda batmazsak çok şükür! Baksana hem şarktan esiyor hem garptan!

Karagöz – Ne yapalım bilmem ki, bari ikisinden biri alt olsa da biz de akıntıya kapılıp limana girsek.

(Karagöz, 15 Ocak 1921, No 1340)

Hacivat – Yine iki rüzgâr arasına düştük Karagöz! Bu çalkantıda batmazsak çok şükür! Baksana hem şarktan esiyor hem garptan!

Hacivat – Hazır elinde oklava varken bari Anadolu işi güzel bir gözleme yap bari!

Karagöz – Gözlemeyi ben de özledim de onu gözlemeden göz göz oldu gözler. Hele dur bakalım şu hamur iyice bir mayalansın.

Karagöz, 15 Ocak 1921, No 1340, s. 4.

Yunan tebliğleri muharebe sonucunun yenilgi olduğunu kabul etmemiştir. Resmi tebliğlerde taarruzun “keşif” amacıyla yapıldığına dikkat çekilmiş, bu amaç gerçekleştikten sonra da çıkış hatlarına geri döndüğü iddia edilmiştir. İddialar İstanbul basınında da yer bulmuş, basın, Türk ordusunun başarısından ancak 17 Ocak’ta emin olmuştur. Karagöz Yunan yenilgisini karikatürüyle betimlerken Yunan taarruz amacı ve sonucunu da alaya alır.

Hacivat – Ben sana önde duvar var, atlayamazsın demedim mi Karagöz. İşte öyle sırt üstü düşersen anlarsın!

Karagöz – Aman Hacivat, düştüğüme yanmam, kimse duymasın, sen yine herkese Karagöz zaten duvara kadar gidip gelecekti de.

(Karagöz, 19 Ocak 1921, No 1341)

Karagöz, zaferin ardından sevinç ve mutluluğunu karikatürlerine yansıtmayı sürdürür. Ancak çoğu sansürden kurtulamaz (Karagöz, 26 Ocak 1920, No 1343).

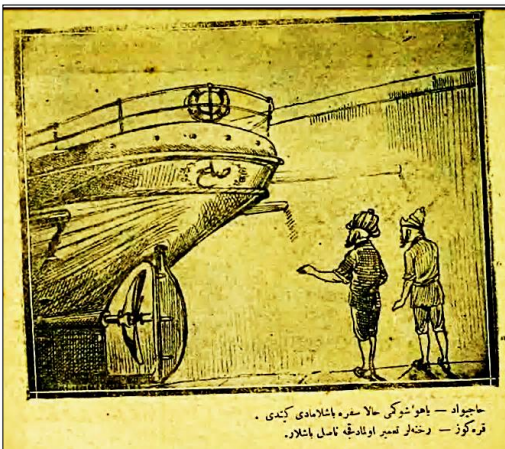
Hacivat – Oh ne âlâ Karagöz, kaphıcaları boş bulunca keyif geldi ha!

Karagöz – hiç bu fırsat kaçırılır mı?

(Karagöz, 22 Ocak 1921, No 1342)

İstanbul basınında yer bulan barış umuduna da mesafeli yaklaşan dergi, Ankara’nın elde ettiği başarıyı barış için fırsat gören İstanbul’un Millî Mücadele karşıtı kalemlerini de alaya alır. Hedefinde özellikle Peyam-ı Sabah başyazarı Ali Kemal vardır.

Hacivat – Yahu şu gemi hâlâ sefere başlamadı gitti.

Karagöz – Rahneleler tamir olmadıkça nasıl başlar.

(Karagöz, 12 Ocak 1921, No 1339)

Fırıldak mısın be?

Vay Mumcuzâde ne çabuk döndün,

Delikli mum gibi eridin söndün,

Hem önden hem arkadan nasıl göründün,

Boraya tutulmuş fırıldak gibi!

*

Kâh develer gibi köpükler saçtın,

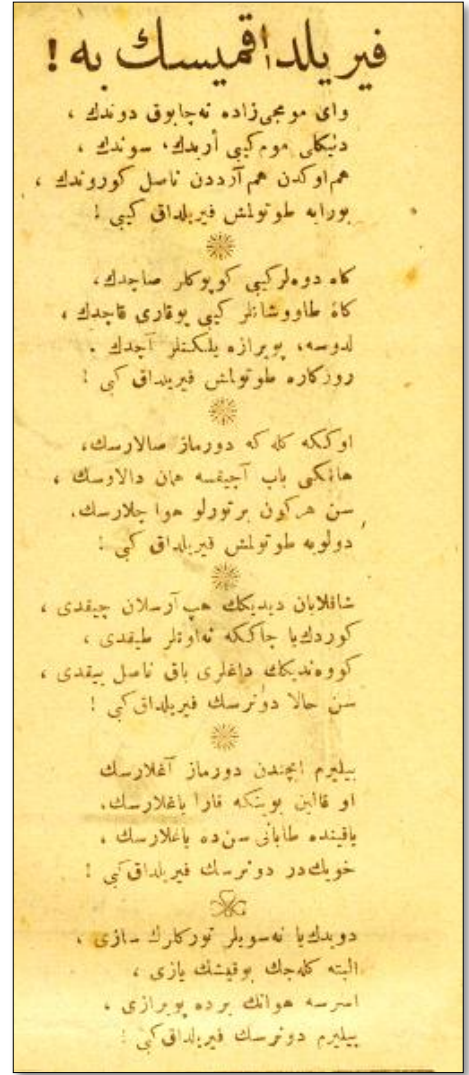
Kâh tavşanlar gibi yukarı kaçtın

Lodosa, poyraza yekenler açtın,

Rüzgâra tutulmuş fırıldak gibi!

...

Karagöz, 22 Ocak 1921, s. 3.

TBMM orduları İnönü'deki ilk zaferinin ardından Ethem'in isyanını bastırmayı başarır. Bu gelişmeler ve TBMM'de milletvekillerinin direnci karşısında İtilaf devletleri TBMM hükümetini de Londra'da Doğu işlerini görüşmek üzere yapacakları konferansa doğrudan çağırarak zorunda kalır. İstanbul heyeti Tefik Paşa başkanlığında Londra'ya giderken, TBMM Heyeti'nin başında Dışişleri Bakanı Bekir Sami (Kunduh) Bey vardır. Karagöz'ün umudu iki heyetin konferansta aynı amacı savunmasıdır. Tefik Paşa ile Bekir Sami Bey'i el sıkışırken de çizer.

Karagöz – Allahısmarladık Hacivat, vakit geliyor, vaktiyle Londra'ya yetişeyim.

Hacivat – Ankara'dan gelecek arkadaş bekleyecek misin ya!

Karagöz – İkimizin yolu birdir. Nasıl olsa birleşeceğiz. Giderken ayrı gitsek de zarar yok, gelirken nasıl olsa el ele verecek değil miyiz?

(Karagöz, 5 Şubat 1921, No 1346)

Yirmi Bir Şubat Arifesi: Konferans kapısında
(Karagöz, 19 Şubat 1921, No 1350)

21 Şubat'ta başlayan Londra Konferansı 12 Mart'a kadar sürer. Karagöz barış konusunda acelecidir, konferans ilerledikçe umudunu da yitirmeye başlar ve bu düşüncelerini karikatürlerine yansıtır.

Hacivat – Yahu Karagöz, biz bunu bir şubatta oturttuk. Bugün şubatin yirmi üçü hala piliççiklerden eser yok.

Karagöz – Geç kalması inşallah hayırdır. Merak etme yumurtalar halis Anadolu malıdır. Cilk çıkmaz.

(Karagöz, 23 Şubat 1921, No 1351)

Hacivat – Bakalım şu sulh perisi nereye konacak!

Karagöz – İnsan oğulları zavallıyı o kadar ürkütüp kullandılar ki bir yere konup yuva yapacağına hiç de benzemiyor.

(Karagöz, 12 Mart 1921, No 1356)

Londra Konferansı'nda İtilaf devletleri Misak-ı Millî'yi görmezden gelmiştir. Aslında kendi kamuoylarını oyalamaya, Türkleri kımıldamaz kılmaya yönelik bir oyalama konferansıdır Londra'daki. Lloyd George Yunan heyetinin yanlarında getirdiği yeni taarruz planını onaylar ve müttefiklerini de ikna eder. Yunan genelkurmayı ve hükümeti de çoktan taarruz hazırlıklarını başlatmıştır.

İkinci İnönü Muharebesi ve Sonuçları

Yunan ordusu 23 Mart 1921'de Bursa ve Uşak yönlerinden ikinci kez taarruza kalkmıştır. Bursa yönünden gelen asıl güçleriyle hedefi Eskişehir'i ele geçirmek ve Ankara'ya ulaşmaktır. Karagöz ilk günler sessizdir. Zira cepheden haber alınmaz. İlk karikatürlerinde de umut ve umutsuzluk yan yanadır. Bununla birlikte Yunanların kara bir çalı gibi biçilip atılmasını ister.

Hacivat – Dikenli yoldan bir türlü çıkıp selamete eremiyoruz Karagöz!

Karagöz – Ne yaparsın, elimde bir tırpan olmalı ki şu kara çalıları temizleyip selamete çıkayım!

(Karagöz, 26 Mart 1921, No 1360)

Yunan ordusu 28 Mart'ta Metristepe'yi ele geçirse de gücü tükenir. Yunan'ın tükenmişliği ve Türk ordusunun direnci İstanbul basınında da yankı bulur. Karagöz de Yunan tarafının içine düştüğü askeri ve psikolojik durumu karikatürlerine yansıtır. Altın İğne de iç sütunda Dömeke yenilgisini hatırlatarak Yunan'a iğnesini batırır. Peyam-ı Sabah başyazarı Ali Kemal'in gelişmeler karşısında içine düştüğü telaşı da hicveder ancak sansür de boş durmaz.

-Ah vire, yok mu bana bir duziko..

Karagöz- - Ondan yok ama sana halis bir Karahisar afyonu vereyim. Eğer kırk yıl uykusuna yatmazsan bir daha serhoş olmadım diyemezsin!.

(Karagöz, 30 Mart 1921, No 1361)

(Not: Duziko (düziko) Yunan kültürünün merkezinde yer alan çok ünlü ve tarihi bir içkidir. TDK'ya göre "düz rakı" demektir. <https://sozluk.gov.tr/?aranan=s%C3%B6zl%C3%BCk+bilgisi> (Erişim tarihi 27.07.2026)

— آه ویره، یوقی بکا پر دوزخو...
قره کوز — اوندن یوق آماه سکا خالص پر قره حمصار آبیوی ویریم، اکر قرق بیل اویشنه پانازسک بر داهای سرخوش اولادم دیزسک!

Hacıvat – A Karagöz yetişeceğim diye kan ter içinde kaldın. Mısır Çarşısı'nda ne işin var yahu?

Karagöz – Biraz sabır taşı alacağım Hacıvat., İspemeçet oğlunda artık sabır, takat kalmadı. Hırsından handise çatır çatır çatlayacak!

(Karagöz, 26 Mart 1921, No 1360, s. 4)

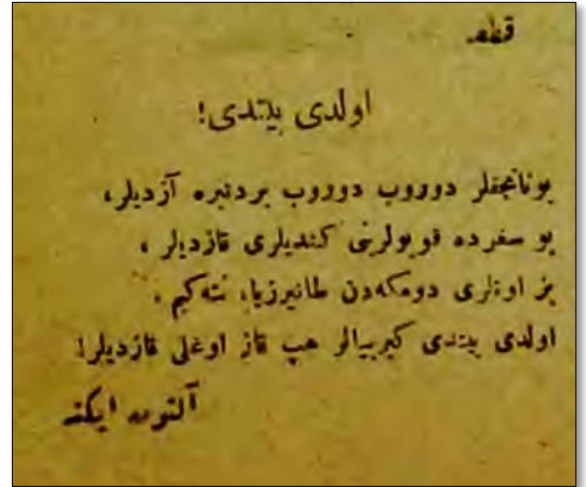
(Not: Ali Kemal yabancı bir sermaye kuruluşu olan "İspemeçet Mumları" fabrikasıyla ilişkisi nedeniyle mizah basınında "Mumcuzade" ya da "İspemeçetzade" olarak anılmıştır.)

KIT'A

Oldu Bitti!

"Yunancıklar durup durup azdılar,
Bu sefer de kuyularını kendileri kazdılar,
Biz onları Dömeke'den tanırız ya, nitekim
Oldu bitti kiryalar hep kaz oğlu kazdılar!
Altın İğne

(Karagöz, 30 Mart 1921, No 1361 s. 2)

Yunanlar 31 Mart'ı 1 Nisan'a bağlayan gece Metristepe'yi boşaltmış, Bozüyük'ten başlayarak kaçarken yakıp yıkmayı da sürdürmüştür. İsmet Paşa zafer müjdesini TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya bildirmiş, 1 Nisan'da Mustafa Kemal Paşa da Batı Cephesi Komutanını Türk ordusunun yalnız düşmanı değil milletin kötü kaderini de yendiğini vurgulayan o ünlü telgrafıyla yanıtlarak kutlamıştır (ATBD, 2021, 209-210) Ne var ki zafer haberi daha İstanbul'a ulaşmamıştır. Bu nedenle Karagöz 2 Nisan'da Mustafa Kemal Paşa'ya "ha gayret" der.

Karagöz – Ha Paşam biraz daha himmet et de yol üstündeki şu yabancı otların kökü kazınsın!

(Karagöz, 2 Nisan 1921, No 1362)

Takvim yaprakları 6 Nisan'ı gösterdiğinde TBMM Hükümeti'nin ve ordusunun zaferi artık İstanbul basınında da yer bulmuştur. Karagöz o gün Kral Konstantin ve Evzonları alaya alarak zaferi kutlar.

Hacivat – Tekerleniyor mu dersin Karagöz!

Karagöz – Güvendiği Evzonların halini görüyorsun ya, kahramanlar önünde kaçça kaçça tabanları sırtlarını dövmekten dizlerinin bağı çözülmüş, hiç o kadar yükü kaldırabilir mi?

(Karagöz, 6 Nisan 1921, No 1362)

Nisan ayının ikinci haftasından itibaren Türk ordusunun izleme harekâtına işaret eden, Yunan yöneticileri ve ordusunu alaya almayı sürdüren Karagöz şiirler de yayınlamış, hatta bir şiirinde taarruz öncesi Yunan söylemlerinin “yüksekten atma”, sonucun ise “kaçma” olduğuna işaret ederek şiire “Katarken” başlığını koymuştur.

Süvariler – Gördün mü Karagöz, çaldın davulu, kaçtın avı!

Karagöz – Vallahi daha bir nevbet vurmam. Onlar at kişnemelelerini duyar duymaz laternalarını devirip sırta kadem bastılar.

(Karagöz, 9 Nisan 1921, No 1364)

KIT'A

Katarken

Yunanlar, yükseklerden, şöyle böyle atarken,

Yüksek başla dik omuzla çatarken,

İnönü'de ine düştü Palikarya Alayı,

Papulas'ın tebliğleri bire beş yüz katarken!

Harp Kıtası:

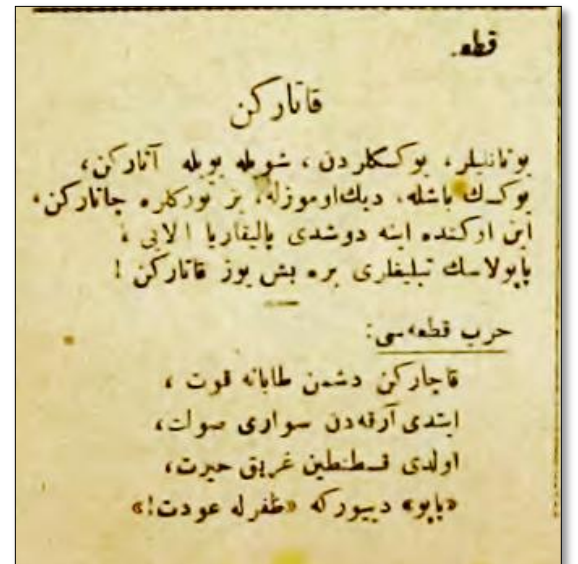
Kaçarken düşman tabana kuvvet,

İtti arkadan süvari savlet

Oldu Konstantin garik-i hayret (hayrete düşmüş)

“Papu” diyor ki “zaferle avdet!”

(Karagöz, 9 Nisan 1921, No 1364, s. 2)

Yunanların arkalarına bakmadan kaçtıklarını ısrarla vurgulayan Karagöz, mizah basınında denize dökme argümanını da ilk kullanan dergilerden biri olur. Cepheye, Anadolu'ya geleceğini söyleyip bir türlü gelemeyen Kral Konstantin de Karagöz'ün alaycılığından kurtulamaz.

Karagöz – Kaçmaktan tabanlarınız patladıysa tuzlu su birebir gelir. Hele dişinizi biraz daha sıkıp denize kadar gidin.

(Karagöz, 16 Nisan 1921, No 1366 s. 4)

Hacivat – Bütün Atinalılarla beraber Kralın da sinirleri bozukmuş. Belki geçer diye boynuz çekiyorum.

Karagöz – Aman Hacivat, boynuzları ona bırak, kan aldirmek istiyorsa askerleri gibi cepheye gelsin.

(Karagöz, 23 Nisan 1921, No 1368

Karagöz gelecekte de umutludur. Yunan ordusunun müttefiklerince yine ve yeniden donatılmaya başladığına da işaret eden dergi olası yeni Yunan taarruzlarının da püskürtüleceğinden emindir. Mustafa Kemal Paşa'ya olan güveni ise tamdır.

Kumandan – Geçen sefer teçhizatınız noksandı, maalesef yarımızdan fazlası yolda kaldı. Bu sefer artık bir diyeceğiniz yok, şemsiyeden tutunuz da tüfek bağı şişesine, tahlisiye simidine, ihtiyat pabucuna varıncaya kadar mevcut haydi bakalım. İleri, arş!..

Karagöz, 23 Nisan 1921, No 1368, s. 4

Hacıvat - İkidir iki, haçı yuttu bizim tilki!

Karagöz - Ha babam, üçtür üç, bu yumruklara dayanmak çok güç!

(Karagöz, 27 Nisan 1921, No 1369)

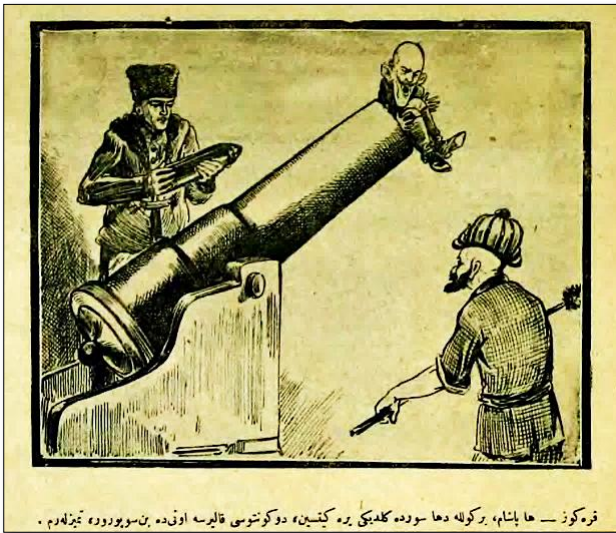
Karagöz - Aman Paşam birdenbire atma sonra aceleye geldi derler. Şöyle biraz kıvrandır ki kimsenin hakkı kalmasın!

(Karagöz, 30 Nisan 1921, No 1370)

Karagöz - Ha Paşam, bir gülle daha sür de geldiği yere gitsin, döküntüsü kalırsa onu da ben süpürür, temizlerim.

(Karagöz, 4 Mayıs 1921, No 1371)

Papulas – Aman vire Pabuççu.. Şunlara bir pençe vur ama sağlam olsun iyi kaçayım.

Karagöz – Nafile Çorbacı pabucun pençesi ne kadar sağlam vururdursak yine kahramanların pençesinden kurtulamazsın. İyisi mi pabuçları bırak da git memlekete rahatına bak!

(Karagöz, 14 Mayıs 1921, No 1374, s. 4)

Karagöz – Nafile zahmet etme Çorbacı! O üzümü sana yedirmezler. Eğer aklın varsa küfeyi bırak da şu kıyılardan açılmaya bak!

(Karagöz, 18 Mayıs 1921, No 1375)

Karagöz – Eksik olma Paşam, himmetinle Anadolu mamur oldu, her taraf şeref buldu. Fakat şu güzelim çiçekleri harap eden kurtlara bir şey yapmayacak mısın.

Mustafa Kemal Paşa - Merak etme Karagöz. Onların köküne ben yakında kibrit suyu dökeceğim. Sen keyfine bak!

(Karagöz, 28 Mayıs 1921, No 1378)

Sonuç

Millî Mücadele'yi destekleyen gazete ve dergiler bu mücadele süresince yalnızca haber aktaran bir iletişim aracı olmamış; kamuoyunu şekillendiren, millî bilinci güçlendiren psikolojik direnişin ve propagandanın en önemli unsurlarından biri hâline gelmiştir. Bu çerçevede mizah dergileri de halkın olayları algılayış biçimini doğrudan etkileyen yayın organları olarak dikkat çekmiştir. Mizah dergileri kullandığı sade dille, olay ve olguları sembollerle betimleyerek ortaya koyduğu güçlü anlatımla toplumun geniş kesimlerine ulaşabilmiştir. Bu süreçte Karagöz dergisi, geleneksel Karagöz-Hacivat karakterlerini konuşturarak siyasal, toplumsal ve askeri olayları karikatürlerine yansıtmıştır. İncelediğimiz dönemde; işgal güçlerini hicveden bir yayın politikası izlemiş, millî birlik ve beraberliği vurgulayan, Misak-ı Millî düşüncesine sadık kalan, barışın ise ancak işgalin sonlanmasıyla mümkün olabileceğine işaret eden bir anlayışı benimseyerek kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Bu çerçevede işgalcileri çekirge, sülük, ayrik otu gibi unsurlarla betimlemiş, işgal kuvvetlerini itibarsızlaştırmanın basındaki etkili araçlarından biri olmuştur. Damat Ferit ile temsil edilen İstanbul hükümetine bakış açısı da işgal güçleriyle neredeyse eşittir. İstifasını onu Kafdağı'na atan bir karikatürle vermesi ve bir daha iktidara gelemeyeceğini söylemesi de siyasal duruşunun simgesi olmuştur. Tefik Paşa sadrazam olduğu halde Karagöz geleceği Anadolu'da, Mustafa Kemal Paşa'da görmüştür. Yunan askerlerini ise daha çok Evzonlar ile karikatürize etmiş, Kralları Konstantin'i hemen her karikatürde oldukça küçük çizmiş ya da örneğin sandalyeye oturturken ayaklarını yere bastırmayarak küçümsemiştir. Yeri geldiğinde 1897 yılında Dömeke'de olduğu gibi Türk milletinin Yunanlar karşısında elde ettiği zafere atıf yaparak Türk'ün yenilmeyeceğine yönelik algısını yaymış, yeri geldiğinde de örneğin İstanbul'da Tahidromos'ta yayınlanan ve Venizelos'un attığı gülleyi Ayasofya'nın tepesine düşüren karikatüre yanıt vermiş; topu Mustafa Kemal Paşa'ya ateşletirken topun ağzına da Yunan Kralını koymuştur. Ankara'yı eski adı Engürü ile ya da kentin ünlü tiftik yününden yapılan Sof kumaşıyla tanımlamış, Mustafa Kemal Paşa'yı çoğu zaman kalpağıyla ve heybetli çizerek onu Anadolu'nun bakış açısıyla yorumlamıştır. Anadolu'da yaşanan gelişmeleri ya da elde edilen zaferleri olabildiğince erken bir tarihte yorumlayan Karagöz'ün gözünden Ethem ve isyanı da kaçmamış, ahlat simgesiyle onu küçümseyerek TBMM ordusunun yanında yer almıştır.

Karagöz olay ve olguları hakaret sözcüklerini kullanmadan, semboller, asker tipleri, abartılı yüz ifadeleri, benzetmeler ve geleneksel tiyatro karakterleri üzerinden yorumlayarak, istediği mesajı okurlarına kolaylıkla aktarabilmiştir. Aynı zamanda benimsediği bu yöntemle, güçlü ve akılcı betimlemeleriyle yoğun sansür ortamında yayın hayatını kesintisiz sürdürmeyi de başarmıştır. Bununla birlikte sansür kurulundan geçemeyen kimi cümleler de olmuştur. Türk milletinin zaferine olan inancını neredeyse hemen her karikatüründe vurgulayan Karagöz bu yolda birlik olmak gerekliliğine dikkati çekmiş, özellikle Londra Konferansı gündeme geldiğinde bu duruşunu netleştirmiştir. İki ayrı heyetle gidilmesine karşın anlayışta birlik olmak gerektiğini vurgulamıştır. Bu duruşuyla toplumsal dayanışmayı güçlendirirken İstanbul kamuoyunun Anadolu'da yürütülen Millî Mücadele'yi anlamasına, sempati duymasına ve desteklemesine de öncülük etmiştir. Böylece Anadolu ile İstanbul arasında mizah köprüsü kurmuştur.

Karagöz dergisi, Millî Mücadele döneminde yalnızca mizah üreten bir yayın organı olmaktan çok daha önemli bir işlev görmüştür. Kurtuluşun ancak Türk milletinin hakkının tanınması, işgalin sonlandırılması ile olabileceği konusunda kamuoyu oluşturmuş, düzenli ordunun meşruiyetini güçlendirmiş, her türlü yokluk ve yoksunluğa karşın Türk milletinin işgalcileri yurdundan atacağı ve zaferi kazanacağına dair kamuoyunun moral motivasyonunu artırmıştır. Bu nedendir ki Karagöz, siyasal iletişim, propaganda ve kamuoyu oluşturma süreçleri bakımından incelenmesi gereken temel kaynaklardan biri olarak öne çıkmıştır.

Kaynakça

Arşivler

Türk Tarih Kurumu Arşivi-Dijital Arşiv. <https://arsiv.ttk.gov.tr/search?query=ali+fuad+bey>

Resmi Kaynaklar-Süreli Yayınlar

Askeri Tarih Belgeleri Dergisi (ATBD), Yıl 30, Sayı 79, Ocak 1981.

Askeri Tarih Belgeleri Dergisi (ATBD), Yıl 69, Sayı 146, Ocak 2020.

Askeri Tarih Belgeleri Dergisi (ATBD), Yıl 70, Sayı 149, Ocak 2021.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi (HTVD), Yıl 13, Sayı 50, Aralık 1964, Vesika No: 1168, ss. 75-76.

Harp Tarihi Belgeleri Dergisi (HTBD), Yıl 24, Sayı 73, Eylül 1975, Belge No: 1586, ss. 54.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 1, c.1, s. 241 (9 Mayıs 1920),

Karagöz, 10 Ağustos 1908, No 1; 20 Mart 1920, No 1255; 3 Nisan 1920, No 1259; 17 Nisan 1920, No 1263; 12 Mayıs 1920, No 1270; 12 Mayıs 1920, No 1270; 29 Mayıs 1920, No 1275; 3 Temmuz 1920, No 1285; 31 Temmuz 1920, No 1293; 23 Ekim 1920, No 1316; 10 Kasım 1920, No 1321; 13 Kasım 1920, No 1322; 15 Aralık 1920, No 1331; 18 Aralık 1920, No 1332; 1 Ocak 1921, No 1336; 5 Ocak 1921, No 1337; 8 Ocak 1921 No 1338; 12 Ocak 1921, No 1339; 15 Ocak 1921, No 1340; 19 Ocak 1921, No 1341; 22 Ocak 1921, No 1342; 26 Ocak 1920, No 1343; 5 Şubat 1921, No 1346; 19 Şubat 1921, No 1350; 23 Şubat 1921, No 1351; 12 Mart 1921, No 1356; 26 Mart 1921, No 1360; 30 Mart 1921, No 1361; 2 Nisan 1921, No 1362; 6 Nisan 1921, No 1362; 9 Nisan 1921, No 1364; 16 Nisan 1921, No 1366; 23 Nisan 1921, No 1368; 27 Nisan 1921, No 1369; 30 Nisan 1921, No 1370; 4 Mayıs 1921, No 1371; 14 Mayıs 1921, No 1374; 18 Mayıs 1921, No 1375; 28 Mayıs 1921, No 1378.

Kitaplar

Atatürk, M. K. (2015). *Nutuk* (Cilt 2). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Bayur, Yusuf Hikmet (1973). *Türkiye Devleti'nin Dış Siyaseti*, TTK Yayınları, Ankara.

Çeviker, Turgut (1986). *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü 1: Tanzimat Dönemi ve İstibdat Dönemi (1867-1908)*. Adam Yayınları.

Çeviker, Turgut (1988). *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü 2: Meşrutiyet Dönemi (1908-1918)*. Adam Yayınları.

Devellioğlu, Ferit (1990). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.

Erdem, Nilüfer (2010). *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekatı (1919-1923)*, Derlem Yayınları, İstanbul.

Fromkin, David (2008). *Barışa Son Veren Barış-Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı?*, Çev. Mehmet Harmancı, Epsilon Yayınları, İstanbul.

Halıcı, Şaduman (2016). *Etem*. E Yayınları, İstanbul.

Halıcı, Şaduman ve Alkanalka (2021). *100. Yılında İnönü Savaşları*, İBB Yayınları, İstanbul.

Jaeschke, Gotthard (1971). *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri*, Çev. Cemal Köprülü, TTK Yayınları.

Koloğlu, O. (1992). *Osmanlı Basını: Doğuşu ve Gelişimi*. Pozitif Yayınları

Öngören, F. (1998). *Cumhuriyet'in 75. yılında Türk mizahı ve Karikatürü*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sonyel, Salâhi R. (1991). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, c. II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

T.C. Genelkurmay Başkanlığı (1999). *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Birinci, İkinci İnönü, Aslıhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri*, II. Cilt 3'ncü Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara.

Topuz, Hıfzı (1997). *Başlangıcından Bugüne Dünya Karikatürü*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul.

Topuz, Hıfzı (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Makaleler

Birlik, K. Gültekin (2023). "Milli Mücadele Dönemi'nde Yunan Ordusu'nun Bursa'yı İşgali", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 19, Sayı 39, ss. 1161-1193.

Bayrak, Furkan (2020). "İlk Türk Karikatür Sanatçısı Ali Fuad Bey", *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, No 7, ss. 65-84.

Burgaç, Murat (2018). "Gediz Taarruzu ve Sonuçları", *History Studies*, Volume 10 Issue 1, ss. 47-60.

Demirkol, Gökhan (2016). "Türkiye'nin İlk Türkçe Mizah Dergisi: Terakki", *Gazi Akademik Bakış*, c. 10, S. 19, ss. 141-160.

Kurat, Yuluğ Tekin (1984), "Mustafa Kemal's Instructions (An Intercepted and Decyphered Telegram) to Bekir Sami in London-A Reassessment of the London Conference (21 February-12 March 1921) and its İmmediat Consequences", *Belleten*, XLVIII/189-190 (1984), ss. 55-88.

Mutlu, Cengiz (2019). "Milli Mücadele'nin Bir Başka Yönü: Anadolu'da Yunanistan'ın Vekalet Savaşı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XIX/39 Güz, ss. 563-588.

Öğün, Tuncay (2015). "Karagöz Gazetesi Örneğinde Osmanlı Mizahında ve Karikatüründe Çanakkale Deniz Savaşları", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Yıl 13, Sayı: 18, ss. 563-592.

Özlü, Hüsnü (2012). Harp Raporlarına Göre Birinci İnönü Muharebesi'nin Analizi. *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 28(82), ss. 26-52.

Öztoprak, İzzet (1995). "Londra Konferansı ve Türkiye Meselesinin Cereyan-ı Müzakeratı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. XI, Sayı 33, ss. 565-612.

Üyepazarcı, Erol (2001). "Uzun Soluklu Bir Halk Gazetesi Karagöz ve Kurucusu Ali Fuad Bey", *Müteferrika*, Sayı 19, ss. 17-33.

Yücel, Ömer Faruk (2025). "Türk Mizah Basınının Gelişimi ve Özellikleri Üzerine Tarihsel Bir Değerlendirme", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), ss. 1119-1138.

Ansiklopedi Maddesi

Uluslan (Şayan). "Sevres (Sevr) Antlaşması (10 Ağustos 1920)", [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/271/Sevres-\(Sevr\)-Antla%C5%9Fmas%C4%B1-\(10-A%C4%9Fustos-1920\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/271/Sevres-(Sevr)-Antla%C5%9Fmas%C4%B1-(10-A%C4%9Fustos-1920)) (Erişim Tarihi: 30.07.2026)

Tezler

Tırlı, Neslihan (2009). *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerinde Gündelik İstanbul Hayatı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (Basılmamış YL Tezi).

(Not: Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün LEE 512 / LEE 608 kodlu Akademik Yazım ve Yayın / İleri Düzey Akademik Yazım ve Yayın dersi kapsamında hazırlanmıştır.